

ANOTACE PŘÍSPĚVKŮ:

9.45–11.45

Politicko-ekonomické souvislosti: (velký sál) – moderuje Markéta Křížová

Ústavní vládnutí bez volební legitimacy: Brazílie a problémy vice-prezidentského režimu

PhDr. Radek Buben, Ph.D. – Středisko ibero-amerických studií FF UK v Praze

Příspěvek se zaměří na osobitý a opakovaně se objevující rys brazilské politiky, tedy častou vládu viceprezidentů. Tento fenomén sice není výlučně brazilský, ale je to Brazílie, kde se objevuje velmi často a to ve zcela klíčových momentech (vznik státu, vyhocené období studené války, demokratizace, konec surovinového boomu). Tyto situace samozřejmě jsou přímým a logickým důsledkem existence prezidentského režimu v zemi. Proto v příspěvku vyjdu z kritiky, již prezidentským uspořádáním adresoval Juan Linz, zejména na základě studia brazilské (a chilské) zkušenosti: rigidita a duální legitimita. Ačkoli Linzovy teze, onehdy svého druhu bezmála paradigmatické, čelily v posledních letech řadě kritik, a právě brazilská zkušenost jejich autorům sloužila jako základ pro zpochybnění Linzových přístupů, navržený příspěvek použije právě brazilský „vice-prezidentský režim“ jako potvrzení toho, co Linz již před cca třiceti lety konstatoval.

V příspěvku se zaměřím na čtyři nejdůležitější vice-prezidentské momenty v brazilských politických dějinách, zasadím je do kontextu jiných vice-prezidentských zkušeností v Latinské Americe a pokusím se oddělit konjunkturální vlivy od strukturálních předpokladů pro vznik takových situací. Na závěr budu analyzovat současnou situaci v zemi, kdy nastává další moment, v němž přímo nezvolená hlava státu a vlády provádí zcela zásadní ekonomické kroky, které nezískaly žádnou přímou volební podporu.

Brazilský kávový trh a dovoz brazilské kávy do ČR – reálný případ

Ing. Pavel Šembera – Brasil CZ, s.r.o.

Brazílie je největším světovým producentem kávy, která hrála zásadní úlohu i v jejích dějinách. V kávovém světě země dlouhodobě platila převážně za producenta kvantity, toto panorama se však v posledních letech mění. Brazilští farmáři chápou význam vytvoření lotů (kombinace přesné lokality a odrůdy), věnování maximální péče vybraným lotům pokud jde o pěstování, sklizení i zpracování zrn a prodej této výběrové kávy napřímo na světovém trhu. Využívají jedinečných brazilských znalostí ohledně kávových odrůd a mechanizace produkce a jsou schopni nabídnout vynikající kvalitu. Příkladem takové spolupráce je i dovoz kávy od farmáře Paula Campose z regionu AltaMogiana (stát São Paulo) společností mamacoffee, s.r.o., zprostředkovaný firmou Brasil CZ, s.r.o.

Afrika jako (staro) nový vektor brazilské zahraniční politiky

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D. – Katedra politikologie a mezinárodních vztahů FF ZČU v Plzni

Brazilská zahraniční politika tradičně vyvíjí své úsilí mnoha směry, přičemž v současné době jsme svědky rostoucího zájmu o africký kontinent. K orientaci Brazílie směrem na Afriku začalo docházet postupně po konci studené války, což bezprostředně souviselo s vnitřní proměnou Brazílie a její snahou začít hrát na mezinárodní scéně významnou roli. V souvislosti se vznikem platformy IBSA (India-Brazil-South Africa) a BRIC(S) (Brazil-Russia-India-China-South Africa) se jasně ukázalo, že Brazílie považuje za jedny z prioritních partnerů ve svých zahraničních vztazích

tzv. nově nastupující ekonomiky, mezi které je rovněž řazena. Ve snaze být významným hráčem na mezinárodní scéně usiluje Brazílie o posílení kontaktů se zeměmi, které sledují podobný cíl a které se snaží prostřednictvím vzájemné spolupráce posílit své mezinárodní postavení.

Jedním ze (staro)nových vektorů brazilské zahraniční politiky se v této souvislosti stala Afrika označovaná některými odborníky jako „kontinent budoucnosti“. Historie brazilsko-afrických vztahů sice sahá do období kolonizace, nicméně právě po konci studené války, zejména pak od roku 2000 v souvislosti s ekonomickým vzestupem Brazílie zaznamenáváme rostoucí zájem o spolupráci s Afrikou. Ta je motivována několika důvody: za prvé Brazílie hledá nové ekonomické partnery, s nimiž by mohla spolupracovat, za druhé hledá politické partnery pro podporu svých zájmů (např. stálé křeslo v Radě bezpečnosti OSN aj.). Od nástupu prezidenta Luize Ignácia Lula da Silvy vidíme signifikantní nárůst brazilsko-afrických kontaktů, které se projevují mj. nárůstem finančních prostředků směřujících z Brazílie do Afriky, vznikem nových brazilských velvyslanectví v afrických státech či vzájemnou podporou politických a sportovních aktivit.

Cílem příspěvku je představit soudobou podobu brazilsko-afrických vztahů a přiblížit klíčové charakteristiky této spolupráce. Pozornost bude věnována rozvojové spolupráci, kterou Brazílie africkým státům poskytuje a jejímž prostřednictvím se snaží posílit vzájemné vztahy a podpoře politických a sportovních projektů (členství v Radě bezpečnosti OSN, MS ve fotbale), které mají sloužit jako výkladní skříň jak Brazílie, tak některých afrických států.

Brazilská zahraniční politika v oblasti lidských práv

Ing. Mgr. Irena Melounová – Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka VŠE v Praze

Příspěvek analyzuje brazilskou zahraniční politiku v oblasti lidských práv ve volebních obdobích prezidenta Luly da Silvy a prezidentky Dilmey Rouseffové. Srovnání se opírá o oficiální programy vlád, materiály Ministerstva zahraničních věcí, výsledky Všeobecného periodického přezkumu a o analýzu působení Brazílie v Radě pro lidská práva (v letech 2006 – 2011 a 2013 – 2015), a hlasování Brazílie ve Valném shromáždění OSN. Srovnání aktivit země při jednáních o lidských právech v různých zemích světa s jejím hlasováním o případných intervencích či odsuzujících rezolucích dále odpovídá na otázku, zda je Brazílie, která sama kritizuje tzv. dvojí standard západních zemí, ve své lidskoprávní zahraniční politice konsistentní.

Getúlio Vargas a jeho dvojí zásah do brazilských dějin

doc. PhDr. Jan Klíma – Katedra politologie FF UHK

Rozštěpení politiky na nesmiřitelnou levicí a pravici po první světové válce postihlo i Brazílii. Na dobu tenentistických povstání proti konzervativnímu střídání "kávy s mlékem" odpověděl Getúlio Vargas svou první revolucí v roce 1930. Logika moci ho nutila postavit se energicky neklidu v regionech i extrémním politickým proudům. Jeho Nový stát kombinoval perzekuci s podporou domácího podnikání, dokázal i významně podpořit Spojence za druhé světové války. Ačkoli Vargas musel v roce 1945 odejít, potřeba silné osobnosti ho vynesla do prezidentského křesla znovu v letech 1950–1954, kdy se zasloužil o státní kontrolu ropného průmyslu a energetiky. Jeho sebevražda byla odrazem stavu brazilské společnosti i konfliktního světa v době studené války. Pro latinskoamerické vzestupy a pády ve 20. století je historie Vargasova dvojího prezidentského období mimořádně hodnotným zdrojem poučení.

11.45–12.15
Prezentace projektů

Představení nové knihy BRASÍLIA – MĚSTO – SEN

Yvonna Fričová – Nakladatelství Titatic

Šedesát let existence si letos připomíná nejen obor Portugalská filologie na Karlově univerzitě, ale také Brasília. Hlavní město Brazílie, jehož výstavba byla symbolicky započata polní mší 3. května 1957 uprostřed nedohledných pustin vnitrozemí. Prezident Juscelino Kubitček pronesl pod improvizovaným přístřeškem od Oscara Niemeyera emotivní projev. Tři roky poté byla Brasília inaugurována. Roku 1987 se stala památkou UNESCO jako vrcholné dílo lidské kreativity ve 20. století. Jako ikona modernismu, urbanistický experiment plný futuristických tvarů architektury a utopických sociálních vizí. K výročí vychází kniha, která Brasília provádí krok po kroku, přibližuje okolnosti jejího vzniku i fascinující dobrodružství její výstavby, seznamuje s jejími tvůrci i obyvateli, předkládá k vlastní úvaze názory kritiků i obdivovatelů a mapuje překvapivé česko-brazílské souvislosti. *Promítání ukázek.*

Představení festivalu Kino Brasil

Ing. Mgr. Irena Melounová – Za organizační tým spolku Saudade z.s.

Poster představí aktivity spolku Saudade, z. s., který mimo jiné každoročně pořádá festival brazilského filmu Kino Brasil. Letošní čtvrtý ročník se bude konat opět v Biu Oko první listopadový víkend, tedy v termínu 2. – 5. listopadu 2017. Poster uvede tipy na aktuální díla současné brazilské kinematografie prezentované v minulých letech a poodhalí část svých plánů na letošní ročník.

12.15–13.30
Přestávka na oběd

13.30–15.45

Brazílie a Čechy: (velký sál) – moderuje Radek Buben

Podíl českých vojáků na portugalsko-nizozemském konfliktu v Brazílii v 17. století

Karel Staněk – Národní knihovna

Cílem tohoto krátkého příspěvku bude přiblížit pozadí protestantské emigrace z českého státu do Nizozemské republiky, konkrétně pak přítomnost několika jedinců v tropické Brazílii, kam se dostali v 1. polovině 17. století v nizozemských službách převážně jako vojáci. Návštěva prvních českých emigrantů v Brazílii byla výsledkem pouhé shody řady náhod, v žádném případě nebyla vedena touhou po poznání nových krajů a nezůstaly po ní takřka žádné stopy, přesto si však zaslouží naši pozornost. V současném světě, v němž se projevy regionálně specifických kultur neustále sbližují a rozměňují, totiž má smysl pátrat po stopách předků, jejich osudech a příspěvku k dějinným událostem. Pobyt prvních rodáků z českého území v Brazílii, jakkoliv efemérní, je nutno chápat jako předstupeň k několika vlnám české emigrace z 19. a 20. století, které do Brazílie přivedly skrze přístavy Terst, Brémy a Hamburk množství vystěhovalců, prchajících před neutěšenými ekonomickými a politickými podmínkami.

Obchodníci spíše než vystěhovalci do Brazílie po otevření jejích přístavů světu...1810

Ing. Petr Polakovič – Středisko ibero-amerických studií FF UK v Praze

Počátkem 19. století byly Čechy významné centrum mezinárodního obchodu s textilem, sklem a bižutérií, není divu, že z tohoto prostředí vzešly stovky zkušených obchodníků, kteří se se svými pasy a povoleními mohli pohybovat po celém světě. A někteří z nich se obchodně angažovali i v daleké Brazílii: Anton Hubert již od roku 1807 v Bahíi, Franz Scheiner od roku 1810 v Riu, zakladatel Sociedade Germania, spolumajitel firmy Brittain and Scheiner, Wenzel Bergnerz Rumburku, člen mise Leopoldiny, člen Obchodní komise pro obchod s Brazílií při ministerstvu ve Vídni...

Brazílie v české naučné literatuře 19. stol.

PhDr. Simona Binková, CSc. – Středisko ibero-amerických studií FF UK v Praze

Příspěvek se pokusí shrnout, jaké informační zdroje v podobě česky psané naučné literatury byly k dispozici široké veřejnosti 19. století. Na jeho počátku se Brazílie dostávala do středoevropského povědomí díky sňatku arcivévodkyně Leopoldiny, později díky rostoucímu vystěhovalectví. Výzkum se zaměří na díla všeobecně naučného a encyklopedického charakteru té doby: překlady Jakuba Malého, naučné slovníky Riegrův a Ottův, případně dílo geografa Jana Palackého.

Československo a Brazílie během studené války

Mgr. Matyáš Pelant, Ph.D. – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

Cílem přednášky je charakteristika vztahů Československa a Brazílie v tomto období a představení dostupných pramenů v českých archívech, a to s důrazem na témata a oblasti, které si zaslouží další bádání. Závěrem bude pozornost věnována tomu, jakou roli hrála tato relace v širším kontextu studené války a také zamyšlení, jak se současná povaha vztahů liší od situace před rokem 1989 (intenzita diplomatických a obchodních vztahů, cíle a prostředky).

Brazilská vláda, Indiáni, imigrace a kolonizace na počátku 20. století: Svědectví Alberto Vojtěcha Friče na kongresu amerikanistů ve Vídni v roce 1908

doc. Markéta Křížová, Ph.D. – Středisko ibero-amerických studií FF UK v Praze

Účast Alberto Vojtěcha Friče na mezinárodním kongresu amerikanistů ve Vídni roku 1908 nebyla pozoruhodná jen tím, že rakouské hlavní město navštívil v doprovodu Indiána Čerwiushe. Na kongresu měl původně hovořit o specifikách indiánských jazyků. Místo toho ale ve svém vystoupení upozornil na to, co se v tuto chvíli dělo v Brazílii – na systematické vyvražďování Indiánů v jižní Brazílii, jejichž půda byla následně prodávána německým přistěhovalcům. Účastníci kongresu se ovšem tímto odhalením odmítli zabývat a německý tisk Friče obvinil z rozpoutávání protiněmecké hysterie i z nedostatečné obezřetnosti se situací v Brazílii.

Kritiku A. V. Friče a následné reakce akademické i laické veřejnosti na obvinění jím vyslovená vybízejí k bližšímu pohledu z různých úhlů. Mohou být připomínkou dlouhodobých vztahů mezi střední Evropou a Brazílií. Otevrou ale také nepříliš pozitivní kapitoly z brazilské historie; ceny, kterou tato země zaplatila za cestu k modernizaci, i poněkud jiný pohled na migraci ze střední Evropy a její důsledky. A konečně se nelze neptat po zodpovědnosti vědců-specialistů za „předměty“ jejich zkoumání, tedy konkrétní jednotlivce a lidská společenství, otázku relevantní stejně před sto lety jako dnes.

Komunistické Československo očima brazilských intelektuálů: angažovaný Jorge Amado a revoltující Graciliano Ramos

Mgr. et. Mgr. Michal Zourek, Ph.D. – Universidad de Buenos Aires, CONICET

V období studené války dochází k procesu globalizace latinskoamerické kultury, umění a myšlení. Příkladem jsou cesty tamních intelektuálů do nových destinací, mj. i do zemí východní Evropy. Důvodem návštěvy tohoto regionu byly nejčastěji zjevné sympatie ke komunismu. Záminkou k cestě se obvykle stalo pozvání na kongres či festival. Našli se ale i tací, kteří se neznámou oblast za železnou oponou vydali objevovat na vlastní pěst.

Desítky návštěvníků podalo o této své cestě písemné svědectví. Latinskoameričtí autoři si byli vědomi, jakým způsobem byli jejich krajané o socialistických zemích informováni, a tudíž se snažili jejich často silně negativní charakter vyvážit. Kromě toho, že texty reflektují subjektivní dojmy a nejsou důslednou analýzou reality, tak mnohé mají čistě propagandistický charakter a jsou psány s cílem vychválit či naopak odsoudit určitý politický systém, vládu nebo ideologii.

Při cestě do Sovětského svazu, matky světového komunismu, byla neodmyslitelnou zastávkou návštěva Prahy. Hlavní město Československa, bylo významným dopravním uzlem, sídlem mezinárodních organizací, současně také atraktivní destinací, která disponovala kvalitní infrastrukturou. Cílem příspěvku je přiblížit, jakým způsobem bylo Československo padesátých let viděno očima dvou výrazných brazilských levicových intelektuálů – Jorgeho Amada (*O Mundo da Paz*) a Graciliana Ramose (*Viagem*) – a současně zasadit tato svědectví do kontextu dalších dobových „cestopisů“ latinskoamerické produkce, reflektujících situaci ve východní Evropě.

15.45–16.00

Přestávka

16.00 –17.00

Obrazy Brazílie v literatuře: (velký sál) – moderuje Šárka Grauová

Obraz Brazílie v dopise jezuitu Gaspara Afonsa

PhDr. Jaroslava Marešová, Ph.D. – Katedra románských jazyků, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, TU v Liberci

Jezuita Gaspar Afonso vyplul roku 1596 z Portugalska, aby se dostal do Japonska jako misionář. Loď, na které se plavil, byla však v natolik špatném stavu, že se kapitán rozhodl doplnout raději do Brazílie, kde chtěl přezimovat a opravit loď. Nakonec však ani opravená loď neuskutečnila cestu na Dálný východ, neboť byla v takovém stavu, že bylo nutné vrátit se do Portugalska. Velká bouře ji však od Azorských ostrovů zahnila až do Karibiku, kde pak Gaspar Afonso strávil další rok různými cestami. Celé strastiplné putování Gaspara Afonsa po různých částech Ameriky nakonec trvalo tři roky, v roce 1599 se vrátil do Portugalska, kde již zůstal.

Tento ne příliš známý text je velice zajímavým historickým i literárním dokumentem. Gaspar Afonso jej napsal po svém návratu v roce 1599 a adresoval jej řádovým představeným. Dopis později zahrnul Bernardo Gomes de Brito do své slavné sbírky *Tragické námořní příběhy (História Trágico-Marítima)*, text však velmi upravil. V originální podobě se dopis zachoval v jezuitském archivu v Římě, v roce 1984 jej vydala Giulia Lanciani. Gaspar Afonso ve svém dopise velmi podrobně popisuje brazilskou přírodu. Zajímají ho především věci nové a podivuhodné, některé popisy, přestože zobrazují skutečná zvířata (např. lenochoda), jsou dědictvím *mirabilíí* ze středověkých cestopisů. Gaspar Afonso si také všímá koloniální správy a jejích nedostatků, popisuje kruté výpravy lovců otroků, ti jsou však v jeho vyprávění stíženi spravedlivým trestem.

Upozorňuje také na své zásluhy během svého pobytu v Brazílii. Dopis Gaspara Afonsa tedy zajímavým způsobem vykresluje Brazílii 16. století, jeho popis navštívených míst stojí na hranici historického dokumentu a literárního obrazu.

Indiánky brazilského romantismu

Mgr. Šárka Grauová, Ph.D. – Ústav románských studií FF UK v Praze

Brazilský romantismus, jemuž připadl nelehký úkol vybudovat reprezentativní obraz nedávno osamostatněné země, si jako jeden z klíčových symbolů zvolil Indiána.

Vzhledem k tomu, že Indiáni a míšenci představovali i pro brazilské císařství jistou hrozbu, stala se ideální hrdinkou brazilského zakladatelského příběhu žena – denaturalizovaná Iracema ze stejnojmenné prózy Josého de Alencara. Proti Alencarovu literárně působivému gestu, které shrne v jedno původního obyvatele země s jeho majestátním přírodním rámcem a vyvolá tak v život edenskou Brazílii, staví jeho současníci Bernardo Guimaraães a Alfredod'Escragnolle Taunay Indiánky vlastní, jejichž ztvárnění vychází z požadavku budovat obraz země zdola, s oporou ve znalosti konkrétních obyvatel a jejich zvykosloví.

Nepovedený únos královny aneb konec revoluční utopie v románě Odlesky plesu Antonia Callada

PhDr. Zuzana Burianová, Ph.D. – Katedra romanistiky FF UPOL

Příspěvek se zabývá způsobem zachycení ozbrojeného boje proti vojenské diktatuře v románě *Odlesky plesu* (Reflexos do baile, 1976) brazilského prozaika Antonia Callada. V tomto díle se autor vrací do nejtvrdí fáze režimu na přelomu 60. a 70. let, kdy militantní levice přešla k taktice únosů zahraničních diplomatů a vojenská vláda reagovala eskalací násilí a represí. Podobně jako ve svých předchozích politicky angažovaných románech *Quarup* (1967) a *Bar Don Juan* (1971), i zde se Callado zamýšlí nad otázkou smyslu, strategie a vedení ozbrojeného boje vůči autoritativnímu režimu. Ještě více vyostřuje svůj kritický postoj, patrný již v druhém zmíněném díle: městkou gerilu v Brazílii vyobrazuje jako absurdní a k nezdaru odsouzené dobrodružství s hluboce tragickými důsledky. Toto téma navíc zpracovává v rámci své tvorby inovativním způsobem. Využívá postupy románové fragmentace, montáže a polyfonie, čímž umocňuje dojem rozkladu a ztroskotání revolučních snah a zdůrazňuje atmosféru chaosu, strachu a nejistoty, která v brazilské společnosti v té době panovala.

13.30 – 15.00

Text, hudba a obraz: (malý sál) – moderuje Monika Brenišínová

Milton Hatoum a jeho poutníci paměti

PhDr. Lada Weissová

V letošním roce se po deseti letech očekává uvedení nového románu Miliona Hatouma. Mezi témata, která se v díle jednoho z klíčových autorů brazilské literatury objevují, patří fenomén cesty. Cesty v biblickém pojetí trestu, jejíž novodobé podobě se říká třeba exil. Cesty jako prostředku hledání vlastní identity. Cesty jako naděje nebo pokusu o návrat. A velice často i cesty imaginární, cesty v paměti, která může mít jako tvůrčí vyústění právě román či povídku. Tak trochu v duchu Pessoaova citátu „Para viajar baixa existir“.

Cesta jako výrazná podoba existence Hatoumových postav (potažmo i jeho samotného) je dobře patrná, hledáme-li tento prvek v autorových povídkách. Z nich a ze čtyř dosud publikovaných románů a jejich vzájemné provázanosti vychází můj příspěvek.

Portinari v Národní galerii v Praze

Prof. PhDr. Pavel Štěpánek, Ph.D. – Ústav románských studií FF UK, Katedra dějin umění FF UPOL

Na Galeria Nacional de Praga há três bons quadros do pintor brasileiro Cândido Portinari – o mais valorado da arte brasileira–, datados dos anos quarenta: *Arraiá*, 1941, *Mãe com o menino*, 1947, e o *Vaqueiro*, 1947. Foram adquiridos de uma coleção privada tcheca onde há ainda um *Retrato de mulher*. A aquisição está muito ligada à exposição da sua obra, organizada em Tchechoslováquia, no ano de 1960, em tres cidades: Bratislava, Brno e Praga. Em Bratislava visitaram a exposição de Portinari mais de 4000 pessoas. Em Praga, a exposição foi inaugurada no dia 15 de setembro do mesmo ano, ainda mais.

É verdade que houve razões políticas para organizar a mostra, como era habitual –se não obrigatório– naquela época, pois Portinari era militante do Partido Comunista do Brasil e já internacionalmente conhecido: em 1950 recebeu, em Varsóvia, a medalha de ouro concedida pelo júri do Prêmio Internacional da Paz.

Mas o terreno para preparar a exposição na Tchechoslováquia estava condicionado por dois fatores: primeiro, o conhecimento anterior da sua obra, ao menos nos meios intelectuais e artísticos tchecos, que (muitos poucos) a conheciam diretamente no Brasil ou por meio de revistas e livros, e, em segundo lugar, porque a iniciativa da exposição foi exclusivamente da parte tchecoslovaca, mais especificamente a convite do Embaixador da Tchechoslováquia no Brasil, que tinha contato pessoal com Portinari.

Os preparativos da exposição estão documentados todos os processos da mostra – o projeto nasceu do contato pessoal do Embaixador da Tchechoslováquia com o artista – veja Ministério de Relações Exteriores da Tchechoslováquia (MZV TOO Brazílie 1960 – 1 a 2, Osvěta. Kulturní výstavy, 343/369). O Embaixador tchecoslovaco Rutte, em carta enviada do Rio de Janeiro em 20 de fevereiro de 1961, informou ao Ministério em Praga que o pintor Portinari não podia vir à Tchechoslováquia, pois estava enfermo e não recebia ninguém em casa (o artista morreu um ano depois).

“Cordel” v Brazílii. Umění mezi literaturou, obrazem a hudbou

Mgr. Kateřina Březinová, Ph.D. – Iberoamerické centrum, MUP

Me interesa presentar el arte del cordel brasileño (llamado también *romanceiro popular nordestino*, *livros do povo*, *folhetos de feira*) como un género híbrido entre la poesía, música e imagen. El análisis se hará según uno de los siguientes ejes:

– Génesis histórica y geográfica del cordel: desde los antecedentes del cordel brasileño de la península ibérica hasta arraigar y tomar su forma específica en Brasil hacia finales del siglo XIX y principios del siglo XX en la zona del Nordeste para volver a difundirse en el resto del país gracias a procesos de migración del Nordeste hacia grandes ciudades durante el siglo XX.

- Estética de lo cotidiano y mítico: el cordel tradicionalmente combina temas cotidianos y míticos. A través de la actuación (poesía, canto) en lugar público se ritualizan las historias vitales que se narran. La narración del cordel se sitúa entre diferentes tiempos: tiempo cotidiano, tiempo vital, tiempo mítico.

- Cordel fue comprendido tradicionalmente como un oficio, no como el arte. Hoy en día, su percepción ha evolucionado hacia un arte que no deja de fascinar, sin embargo un arte que – a mi juicio – está perdiendo su vida real al deshacerse de su parte oral, performativa y activa (narración poética / cantada ante el público);
- Articulación del cordel como la manifestación popular de la periferia vis-a-vis el centro; Discurso de la modernidad, progreso, lo urbano y lo rural en Brasil; El redescubrimiento actual del arte del cordel.

15.00–15.15

Přestávka

15.15 – 17.15

Doktorandské projekty: (malý sál) – moderují Alena Rudolfová a Milan Tichý

Morfologická typologie brazilské portugalštiny: od flexe k izolaci

PhDr. Jan Hricsina, Ph.D. – Ústav románských studií FF UK v Praze

Ve svém příspěvku se budu zabývat morfologickou typologií významného českého lingvisty Vladimíra Skaličky. Na příkladu současné brazilské portugalštiny ukážu, jak se původně převážně flektivní gramatický subsystém mění v subsystém s převažujícími izolačními prvky. Vladimír Skalička ve své morfologické typologii jazyků vymezuje pět základních typů: flektivní, aglutinační, izolační, polysyntetický a introflexivní. Gramatika žádného přirozeného jazyka nepředstavuje pouze jeden z těchto typů, nicméně jeden typ je pro daný jazyk vždy dominantní.

Slovanské jazyky vykazují převážně flektivní rysy, v maďarštině či turečtině převládá aglutinace, arabština je jazykem převážně introflexivním a angličtina zejména izolačním. V románských jazycích je situace poněkud složitější. Substantiva, adjektiva či zájmena vykazují rysy tří morfologických typů: flektivního, aglutinačního i izolačního. U slovesa však převažuje jednoznačně typ flektivní. Jazykový vývoj gramatiky většinou směřuje od prvků flektivních či aglutinačních k prvkům izolačním.

Nejprogresivnějším vývojem mezi románskými jazyky prošla francouzština, která se v současné době řadí již mezi jazyky s převažujícími izolačními rysy. Z ostatních románských jazyků je to pak zejména brazilská portugalština (na rozdíl od portugalštiny evropské), v níž probíhá zvláště v oblasti gramatiky poměrně dynamický vývoj, který má ve většině případů za následek změnu jazykového typu na izolační. Změny se dotýkají subsystému jmenného (substantiva a adjektiva), zájmenného i slovesného. Právě tyto vývojové tendence představím ve svém příspěvku.

Cesta brazilské portugalštiny od jazyka kolonizátorů až po oficiální jazyk Brazílie

Mgr. Jana Fabová – Katedra romanistiky FF UPOL

Objavenie Brazílie a jej následná kolonizácia predstavuje jedinečnú kultúrnu a lingvistickú situáciu. V 16. storočí bola Brazília multilingválne územie obývané pôvodnými indiánskymi kmeňmi, ktoré na svoju komunikáciu používali stovky rôznych domorodých jazykov. Portugalčina slúžila hlavne portugalským kolonizátorom, ktorých cieľom bolo vyhlásiť ju za jazyk novo dobytých území. Snažili sa zabrániť príchodu iných jazykov, ktoré by mohli skomplikovať ovládanie tejto kolónie, preto s príchodom obrovského množstva otrokov bolo potrebné prijať určité opatrenia, ktoré by zabránili príchodu veľkého množstva afrických jazykov. A tak ešte v afrických prístavoch sa vyberali otroci tak, aby na jednej lodi boli členovia odlišných kultúr a jazykov, ktorí si navzájom nerozumeli. Po čas dlhej cesty do Brazílie si títo otroci museli vytvoriť umelý jazyk, aby dokázali

nejakým spôsobom medzi sebou komunikovať. Preto po príchode do Brazílie bolo pre nich jednoduchšie naučiť sa jazyk kolonizátorov. Afričania si postupne osvojili portugalčinu v jej hovorovej forme. V 17. storočí, v dôsledku potreby komunikácie s domorodým obyvateľstvom, bol na základe charakteristických znakov jazyka tupinambá a portugalčiny vytvorený univerzálny jazyk, ktorý slúžil na dorozumievanie sa medzi portugalskými kolonizátormi a domorodým obyvateľstvom. Jezuiti používali tento jazyk na šírenie kresťanstva a vzdelania, čo sa nestretlo s pochopením markíza Pombala, ktorý v 18. storočí zakázal použitie tohto jazyka a vyhlásil portugalčinu za oficiálny jazyk brazílskej kolónie. Na začiatku 19. storočia sa pozícia portugalčiny začala upevňovať. Jedným z hlavných dôvodov bol príchod portugalskej kráľovskej rodiny, ktorá sa usadila v Rio de Janeiro. Od tohoto obdobia existujú v Brazílii v podstate dve formy portugalčiny, portugalčina hovorová, ktorá bola šírená po čas kolonizácie Afričanmi po celom brazílskom území a portugalčina spisovná, ktorú používala iba vyššia spoločenská vrstva, ktorá mala prístup k vzdelaniu.

Když Brazilci a Portugalci mluví česky: Specifika výslovnosti lusofonních mluvčích v češtině

Mgr. Eliška Zaepernicková, Mgr. Barbora Kraftová & Filip Magalhães – Fonetický ústav FF UK v Praze, Portugalské centrum Instituto Camões, Ústav románských studií FF UK v Praze

Příspěvek představí výsledky výzkumu nerodilého přízvuku u Brazilců a Portugalců učících se česky. Zaměří se na pozitivní transfer u dvou genealogicky nepříbuzných jazyků, tj. nejméně foneticko-fonologické podobnosti mezi portugalštinou a češtinou, a ukáže, jak tyto napomáhají snazšímu osvojení výslovnosti.

Materiálem pro analýzu jsou portugalské a české nahrávky celkem 10 mluvčích evropské a brazílské portugalštiny. Analýza vychází ze znalosti fonologických systémů obou jazyků a srovnává projev konkrétního mluvčího v obou jazycích, stejně jako i mezi mluvčími.

Výsledky ukazují, že portugalština a čeština jsou si, co se týče zvukové roviny, o dost bližší, než by bylo na základě genealogie očekávatelné. Výslovnost portugalských mluvčích na segmentální rovině je velice přesná, což paradoxně vede často k záměně mluvčích s L1 portugalštinou za mluvčí s L1 ruštinou, popř. ukrajinštinou.

Samosprávná bytová výstavba v São Paulu aneb dělat město jinak

Mgr. Lenka Kužvartová – Ústav pro dějiny umění FF UK v Praze, Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)

Příspěvek se bude zabývat tzv. samosprávnou bytovou výstavbou (mutirãoautogerido), která se objevila jako reakce na bytovou nouzi mezi chudou populací v poslední dekádě vojenské diktatury. LuizaErundina ze Strany pracujících začala po svém nástupu na prefekturu São Paula v roce 1989 tento způsob výstavby podporovat. Zkušenost ukázala, že se tak dá stavět levněji a navíc napomáhat vzniku soudržných sousedských komunit. Po skončení jejího mandátu se však samosprávná výstavba přestala těšit politické podpory a stala se marginální. Ze strany sociálních hnutí i angažovaných architektů ale dodnes neustala snaha stavět samosprávně a vytvářet tak spravedlivější a lépe fungující město a tím i společnost. Příspěvek vychází z tříleté spolupráce s architektonickou skupinou Usina, která tyto projekty provází a snaží se o kritickou architektonickou praxi s plnohodnotným zapojením budoucích obyvatel.

Zahraniční politika Brazílie v období 1995–2010: kontinuita či diskontinuita?

Mgr. et Mgr. Alena Rudolfová – Středisko ibero-amerických studií FF UK v Praze

Politický i ekonomický význam Brazílie se v posledních několika letech zvýšil. Brazílie posílila svou roli nejen v rámci Latinské Ameriky, ale také v celosvětovém měřítku. Cílem příspěvku je přiblížit významné faktory, které ovlivnily formování zahraniční politiky Brazílie a vedly k získání pozice významného světového aktéra.

Konkrétně se zaměřím na vývoj brazilské zahraniční politiky od nástupu Fernanda Henrique Cardosa do funkce prezidenta v roce 1995 do roku 2010, kdy svůj druhý prezidentský mandát dokončil Luiz Inácio Lula da Silva. V rámci výše uvedeného tématu se bude příspěvek zabývat vývojem a analýzou vzájemných vztahů Brazílie s ostatními aktéry mezinárodních vztahů v kontextu mezinárodních interakcí. Pozornost bude zaměřena především na charakteristiku politických a ekonomických vztahů, které Brazílie v tomto období navázala (a to jak na intraregionální, tak na interregionální úrovni) a následně na komparaci zahraničních politik obou zmíněných prezidentů.

Pozice Brazílie v mezinárodním systému

Mgr. Petr Weber – Katedra politologie FF UHK

Není pochyb o tom, že Brazílie představuje v současném systému mezinárodních vztahů silného a velmi ambiciózního hráče. Ještě před několika lety se zdálo, že Brazílie, nacházející se v té době ve fázi ekonomické konjunktury, se skutečně stává jedním z klíčových aktérů mezinárodního systému (jako příklad brazilských ambicí můžeme zmínit např. aspiraci Brazílie na pozici stálého člena Rady bezpečnosti OSN, mediaci bývalého brazilského prezidenta Luly ve sporu mezi Íránem a západními mocnostmi ohledně íránského jaderného programu či zařazení Brazílie do prestižní skupiny dynamicky se rozvíjejících ekonomik BRICS – Brazílie, Rusko, Indie, ČLR a Jižní Afrika). Tento robustní růst brazilské ekonomiky a s ním spojené rostoucí sebevědomí v oblasti zahraniční politiky však netrvalo příliš dlouho. V současné chvíli se Brazílie potýká s ekonomickou a s ní související silnou politickou krizí.

Cílem předkládaného příspěvku je odpovědět na otázku, jaký vliv mají současné ekonomické a politické potíže na brazilskou zahraniční politiku a její ambice, a charakterizovat skutečnou pozici Brazílie v mezinárodním systému.

Náboženství a konflikt v moderní Brazílii

Mgr. František Kalenda – Katedra obecné antropologie FHS UK v Praze

Zakotvení náboženské svobody v ústavě z roku 1891 postupně změnila původně přísně katolickou Brazílii na zemi s pestrou náboženskou scénou, reflektující jak širší trendy v latinskoamerickém regionu, tak s vlastními specifickými proudy, hnutími a spiritualitami, od spiritismu, přes kultury spojené s užíváním ayahuascy, až po místní varianty japonských „nových náboženství“.

Příspěvek s tématem „Náboženství a konflikt v moderní Brazílii“ si klade za cíl přehledně zmapovat vzájemné vztahy mezi nejpočetnějšími náboženskými proudy současné Brazílie. Zvláštní ohled přitom bude kladen na prudce rostoucí letniční a novoletniční církve, jejich koncept „duchovní války“ a „démonických náboženství“, a na přenesení těchto teoretických konceptů do roviny praktických mezináboženských vztahů. Součástí příspěvku bude také institucionální odpověď brazilského státu na vzniklé konfliktní situace.

Oni nechodí ve smokingu aneb počátky sociálního divadla v Brazílii

Mgr. Kamila Koncová – FF MU v Brně

Tento příspěvek osvětluje vznik nového proudu divadelní tvorby v Brazílii, zahájeného divadelním uskupením Arena v 50. letech 20. století, zvaného sociální či politické divadlo. Tento žánr si kladi za cíl reflektovat aktuální témata a problémy v zemi a zachytit soudobou situaci chudších vrstev brazilského městského obyvatelstva, a to prostřednictvím autentického zobrazení prostředí, v němž se tyto skupiny obyvatel pohybovaly, a přirozeného jazyka, který používaly.

Prvním dílem příslušícím k proudu sociálně či politicky angažovaného divadla byla hra *Oni nechodí ve smokingu* (Elesnãousamblack-tie) autora GianfrancescaGuarnieriho, uvedená roku 1958. Hlavní část příspěvku se bude věnovat literární analýze jejího textu, na jehož základě bude osvětlena podstata takto angažovaných her, jejich aktuálnost a přínos pro brazilské divadlo obecně.

Hořící Atheneum Raula Pompéi

Mgr. Karolina Válová – Ústav románských studií FFUK v Praze

Raul D'ÁvilaPompéia, brazilský představitel psychologického románu a částečně i prózy impresionistického charakteru, vydal v roce 1888 román *Atheneum* (O Ateneu), silnou autobiografickou výpověď z prostředí internátní školy. Dílo *Atheneum* bývá nazýváno „prvním velkým brazilským románem paměti a hledání ztraceného času“. Pompéia se k rekonstrukci období dospívání dostal prostřednictvím rekonstrukce místního prostředí. Vzdělávací instituce jako nezdravé místo nucené pospolitosti a vyžadované poslušnosti představuje mnohaúrovňovou kritickou metaforu tehdejší hierarchizované společnosti.

Příspěvek se zaměří na prostorovou analýzu románu a to prostřednictvím závěrečné scény požáru budovy Athenea s přihlédnutím k dalším zapáleným domům lusofonní literatury.

Brazilští trubadúři ve třetím tisíciletí

Mgr. Milan Tichý – Ústav románských studií FFUK v Praze

Ve svém příspěvku bych rád přítomné kolegy seznámil s fenoménem *cantoria de repente* – v porovnání s cordelovou literaturou méně známou a probádanou formou brazilské lidové slovesnosti. Tento okrajový literární žánr, jenž spočívá v improvizovaném poetickém souboji dvou básníků na dané téma a v určitém veršovém schématu, se v Brazílii dochoval vedle psané poezie dodnes živý. Nedávno byla dokonce uzákoněna profese repentisty, konají se jejich kongresy, festivaly i partikulární utkání, navíc internetové kanály jako youtube umožňují snadné šíření jejich tvorby. Toto fascinující umění nabízí celou řadu výzkumných problémů počínaje jeho původem, historickou i současnou geografii podobných forem nebo zdůvodněním, proč právě v severovýchodní Brazílii tato forma zůstala životaschopná. Široká škála používaných veršových forem, jejich vztah s hudebním doprovodem je další badatelskou výzvou. Profil a příprava brazilských bardů, neurolingvistické aspekty jejich improvizčních schopností, zkoumání zpracovávaných témat, jejich aktualizace ve vztahu k radikálním proměnám společenských podmínek, reflexe nové mediální globalizované reality v *repentu* – to jsou hlavní otázky, které zkoumám a které bych rád komunikoval.